

**СУЧАСНІ
РЕЦЕПЦІЇ СВІТОГЛЯДНО-ЦІННІСНИХ
ОРІЄНТИРІВ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ**

матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції
2 – 4 грудня 2022

Полтава

Література

1. Багалій Д. Український мандрований філософ Г. С. Сковорода. 1926. 397 с.
2. Білич А. Світогляд Г. С. Сковороди. Київ. 1957. 346 с.
3. Дзевєрін О. Смоль В. Педагогічні ідеї Г. С. Сковороди. К: Вища школа. 2000. 240 с.
4. Драч І. Григорій Сковорода. Біографічна повість. / за редакцією В.М. Нічик. Київ: Молодь. 1984. 216 с.
5. Ковалинський М. Житие Сковороди описанное другом его М.И. Ковалинским. Київ: Киевская старина. 1886. 180 с.
6. Пільгук І. Григорій Сковорода. Київ: Дніпро 1971. 260 с.
7. Поліщук Ф. Григорій Сковорода. Життя і творчість. Київ: Дніпро 1978. 262 с.
8. Посохова Л. Харківський колегіум. Х: 1999. 168 с.
9. Сковорода Г. Сад божественних пісень. Вірші байки діалоги притчі / за редакцією Б.А.Деркач. Київ: Дніпро. 1988. 321 с.
10. Сковорода Г. Повне зібрання творів: у 2 т. Київ: 1973.
11. Ушкалов Л., Марченко О. Нариси з філософії Григорія Сковороди. Харків: Основа. 1993. 152 с.

УДК 929Сковорода:[159.922: 373.2

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПОГЛЯДІВ Г.С. СКОВОРОДИ З ПРИВОДУ МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Євгенія Хоменко

*Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»
Yevheniia1986@gmail.com*

На сучасному етапі реформації системи освіти, переході до нових ефективних педагогічних технологій, великого значення набуває безперервність освіти, що має забезпечувати поступовий перехід від однієї освітньої ланки до інших, спільну мету учасників навчально-виховного процесу. Ланка дошкільної освіти є першочерговою у соціалізації особистості, тож має забезпечувати вдалий старт навчально-виховного впливу.

У зв'язку з останніми подіями, які спіткали нашу державу, важливим до розгляду є саме аспект духовно-морального виховання дошкільників. Адже військові події неабияким чином впливають на ментальне здоров'я підростаючого покоління, велика кількість факторів, що спонукають тривожні стани та страхи дитини можуть впливати і на формування світогляду дитини. Актуальність проблеми морального виховання зумовлена кризою сучасного суспільства, в якому сталося розмивання моральних норм, значущості інституту сім'ї, духовних цінностей, що ускладнює процес морального становлення дітей

дошкільного віку. Моральне виховання сприяє формуванню гармонійної особистості, яка усвідомлює моральні норми і цінності, що визначають основу стосунків між людьми в суспільстві [2].

Аналізуючи сучасну психолого-педагогічну літературу, можемо помітити, що проблема морального виховання, найкраще висвітлена у працях класиків педагогічної науки (Ш. Амонашвілі, І. Бех, О. Бодальов, Л. Божович, О. Вишневський, Л. Громова, В. Клименко), проте і сучасні дослідники також велику роль приділяють цьому аспекту (В.Л. Короленко, Е.О. Удовенко, Л. Лохвицька, Н. Кривцова, Л. Глушкова та інші).

Повертаючись до аналізу педагогічної спадщини видатних українських митців, хотілося б переглянути педагогічні погляди Г.С. Сковороди з приводу цього питання, адже саме він, певним чином передбачив можливе виникнення екзистенційних проблеми та пропонував шляхи їх вирішення. Варто зазначити, що у педагогічних поглядах Г. С. Сковороди віддзеркалилися головні напрями прогресивної педагогіки: гуманізм, народність, природовідповідність, висока моральність, патріотизм [3].

Видатний український філософ, просвітник і педагог Григорій Сковорода запропонував свою філософію освіти — “філософію серця”, вивівши таким чином освіту з “академічних стін” у вимір моралі та практичного життя. Серце, за Г. Сковородою, — духовне осердя людини, єдність її думок, почуттів і прагнень. Моральне виховання філософ убачав у формуванні в дітей таких чеснот як добродієвість, справедливість, доброзичливість, вдячність, стриманість, поміркованість, скромність, терплячість, мужність, працьовитість, а також милосердя та гуманізм.

Особливу увагу філософ приділяв вивченню феномену «щастя» особистості, яке неможливе без усвідомлення моральних цінностей, трудовому вихованню та природовідповідності. Немає людини, писав Г. С. Сковорода, яка не прагнула б до щастя. Бути щасливою – найвище бажання кожної людини. Проте, зазначав він, хоч всі люди прагнуть до щастя і шукають його, переважна більшість із них нещаслива [5].

Щастя «всередині нас самих», в «здоров’ї духа, душевному мирі і веселості серця». Душевний спокій, здоров’я та веселість настають тоді, коли людина «живе в згоді з природою». А жити в порозумінні із природою – це означає працювати у «згоді з своєю природою», відповідно до своїх здібностей і нахилів. Щастя – це не бездіяльність, не неробство, не сон, а суспільно корисна діяльність, що відповідає здібностям кожної людини. Отже, щоб досягти щастя, треба пізнати свою природу [1; 4].

Джерелом усіх знань, зокрема моральних, мислитель вважав практику. Тому радив педагогам приділяти якомога більше часу контактуванню дитини із соціальним середовищем, де, по-перше, вона засвоює моральні правила, а по-друге, адаптується до його умов.

Джерелом усіх знань Григорій Сковорода вважав досвід, практику, життя. Сковорода відстоював принцип свідомого засвоєння знань. Він вважав, що знання потрібно здобувати не лише з книжок і пояснень учителя, а й з навколишньої дійсності, в спілкуванні з природою та в процесі практичної

діяльності. Тільки тоді знання стають міцними й цінними, коли знаходять своє практичне застосування [5].

Спинаючись на методі пізнання себе самого, Сковорода підкреслював значення спостережень, досвіду, без яких не можна обійтися тут, як і в усякому пізнанні. На його думку, «досвід є батьком мистецтву, віданню і звичці. Звідси народилися всі науки і книги і мудрості».

Провідне значення при формуванні моральних цінностей дитини має відігравати саме сім'я, адже своїм прикладом – на практиці, батьки формують цінності своєї дитини. Заклади дошкільної освіти повинні лише укріплювати розуміння цінностей, плекати моральну особистість відносно ідеалів. Принцип гуманізму у педагогічних поглядах Г.С. Сковороди розкривається як розуміння вихователем думок, переживань і прагнень дитини, віру в благородне особистісне начало та в силу виховання [2].

Насамкінець, хотілося б визначити найдієвіші методи формування моральних цінностей підростаючого покоління, запропоновані Г.С. Сковородою. Видатний філософ запропонував низку методів і прийомів виховання: читання притч і байок, що завершуються “силою” (моральним висновком); показ і пояснення; власний приклад; переконання; навчання аналізу власних учинків; проведення бесід; надання порад, роз'яснень[4].

Отже, підсумовуючи вище сказане, можна зробити висновок, що педагогічні ідеї Г. Сковороди знаходять своє віддзеркалення і в контексті сучасної української освітньої системи. Сковорода першим в історії української педагогічної думки висунув ідею природного виховання. Він був прихильником гуманістичного підходу у вихованні, прагнув до формування мислячої, чуйної, освіченої людини зі світлим розумом і гарячими почуттями, яка б жила на благо народу. Виховання людини, вважав він, повинно бути в родинних стосунках з її природою.

Література

1. Глушкова Л. І. Моральне виховання дошкільників засобами художньої літератури //Таврійський вісник освіти. 2016. №. 4. С. 40-45.
2. Короленко В. Л. До проблеми морального виховання дітей дошкільного віку //Науковий вісник Миколаївського національного університету імені ВО Сухомлинського. Педагогічні науки. 2015. №. 2. С. 101-104.
3. Кривцова Н. Психологічна філософія Григорія Сковороди // Проблема людини у філософії: Матеріали XXVII Харківських міжнародних сквородинівських читань. 2019. С. 219-227.
4. Полюхович Н. В., Марчук О. О. Людяність як підґрунтя для формування морально-етичних якостей дошкільника //Актуальні проблеми формування творчого педагога в контексті нового Базового компоненту дошкільної освіти /за ред. ОО Красовської, ЛБ Мельничук, ІП Мисько; ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука». С. 104.
5. Шмаргун В. М. Психолого-педагогічні ідеї у творчості ГС Сковороди //Науковий вісник НУБіП України. Серія: Гуманітарні студії. №. 295. С. 188-193.